

Річкові системи України

Конспект уроку географії

Автор конспекту: старший вчитель географії
Києво-Святошинської районної класичної гімназії **Філіпчак О.М.**

Мета уроку: ознайомити учнів із закономірностями формування річкових систем України. Розглянути головні водні артерії України. І головне зрозуміти, що річки не тільки треба знати, їх треба берегти, бо вода - необхідна умова життя.

Обладнання: фізична карта України, атласи, курвіметри.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань та формування вмій і навичок.

Хід уроку

(Звучить шум води) **Вчитель:** Ви чуєте мелодію води. Мелодію життя. А чи часто ми замислюємось, то таке вода? Навряд чи. Вода настільки міцно увійшла в наше життя, що думаємо про неї тільки в екстремальних ситуаціях.

Проте вода в природних умовах - це сировина, це транспортна мережа, це накопичувач речовин, це розчинник, це одна з найбільших рушійних сил на планеті.

I. Організаційний момент (формулювання теми, позитивної мотивації, план уроку).

II. Актуалізація опорних знань учнів

Вчитель: Перед тим, як розпочати знайомство з річками, давайте пригадаємо (за схемою) основні елементи річкової долини?

До дошки виходить один учень і робить екскурс по схемі. Учні відповідають:

1. Виток - це місце, де річка бере початок.
2. Гирло - це частина річки у місці впадіння річки в інший водний об'єкт.
3. Басейн - це площа суходолу, з якої річка збирає воду.
4. Вододіл - це лінія, що розділяє два річкові басейни.
5. Заплава - це частина річкової долини, що затоплюється під час повені чи паводка.
6. Річище - заглибина річкової долини з постійним водотоком.
7. Річкова долина – понижена видовжена форма рельєфу, утворена річкою.
8. Річкова система - річка із усіма притоками.
9. Як визначити праву та ліву притоки? (Треба стати за течією річки).

Вчитель: Ви гарно справились з цим завданням. Я переконалась, що Ви маєте міцну базу знань.

III. Мотивація навчальної діяльності

Вчитель: Давайте розглянемо фізичну карту України. Гідрологічна сітка дуже різноманітна, її густота неоднакова в різних частинах нашої країни. На це впливають чинники, які ми з Вами повинні встановити. Як Ви думаєте, від чого залежить густота річкової сітки?

1. Клімат. Річка - це продукт клімату.

Вчитель: Який кліматичний чинник має найбільший вплив на річки?

Опади. (Завдання: вийти до дошки і розмістити коефіцієнти зволоження по території України, щоб ми могли встановити залежність густоти річкової сітки від кількості опадів).

Учень будує схему зволоження по карті України.

Вчитель: Куди впадає більшість річок України?

В Чорне та Азовське море.

Вчитель: А що впливає на це?

2. Рельєф і тектоніка. Україна має похил поверхні з півночі на південь.

Вчитель: А чи є річки, які не впадають до південних морів? Спробуйте відшукати їх на карті та назвати.

Це Західний Буг та Сян. Вони впадають у Балтійське море.

Вчитель: Нам залишилось познайомитись з третім чинником, що впливає на динаміку поверхневого стоку - це склад насаджень.

3. Склад насаджень. Як цей фактор може впливати на річкову мережу?

Ліс затримує швидке танення снігу, живить джерелами струмки та річки. Знищення насаджень призводить до ерозії ґрунтів, стає причиною весняних повеней та паводків. В результаті порушується гідрологічний режим.

(На дошці побудована рухома схема закономірностей, що впливають на річкову мережу України).

Вчитель: Дайте, будь-ласка, визначення, що таке річка?

Річка - це постійний водний потік, що тече заглибиною рельєфу.

Вчитель: За рахунок чого поповнюються води річки?

За рахунок живлення.

Вчитель: Я прошу групу учнів (2) вибрати найважливіші джерела живлення і розмістити їх на дошці.

Учні будують схему живлення.

Вчитель: Головним джерелом живлення в Україні є атмосферні опади (50-80% - снігові води, дощові; 10-20% - підземні води)

Висновок: живлення річок України - змішане.

IV. Самостійна групова робота

Вчитель: Знайомство з водними артеріями України ми здійснимо за допомогою відеоматеріалів. Але ми не просто будемо дивитися фільм, ми будемо досліджувати річки за карткою, яку отримає кожна творча група.

Опрацювавши цю картку, групи складають звіт. Із звітом виступати може один учень, або група учнів.

Перегляд відеофільму "Річки України" з коментарем.

Звіт творчих груп за карткою

	Дніпро	Південний Буг	Сіверський Донець
1.	Валдайська височина 253 м	Подільська височина 321 м	Середньоросійська височина 276 м
2.	Дніпровський лиман Чорне море 0 м	Бузький лиман Чорне море 20 м	р. Дон 72 м
3.	Десна, Прип'ять, Супій, Рось, Оріль, Інгулець, Трубіж, Ірпінь	Дохна, Синиця, Інгул	Айдар, Лугань, Уда
4.	2201 км загальна 981 км Україна	806 км Україна	1053 км; 672 км Україна
5.	$253-0 = 253$ м	$321-20 = 301$ м	$276-72 = 204$ м
6.	$253 : 981 = 0,25$ м/км	$301 : 806 = 0,37$ м/км	$204 : 672 = 0,30$ м/км
7.	Рівнинна	Рівнинна	Рівнинна
8.	Змішане	Змішане	Переважно снігове

Екологія

Вода річок – безцінне багатство. На жаль, наш карколомний час вніс страшні зміни в життя річок. Відбувається генетична деградація водойм. Мул, сміття потрапляють до великих рік з малих річок. Скорочуються площі лісів на берегах, втрачаються природні фільтри дощових вод.

Промисловість скидає в річки промислові відходи. Тоннами до річок потрапляють нафтопродукти, фосфор, амонійний азот, фенол, фтор. Цей сумний список далеко не повний.

Синьо-зелені водорості - реакція водойми на погіршення якості води, зміни її хімічного складу. В такій воді життя завмирає. Мілководдя водосховищ, що інтенсивно прогривається влітку веде до процесів гниття водойми.

Змив з полів мінеральних добрив та отрутохімікатів, скидання стоків міських комунальних господарств, розораність водоохоронних зон, засмічення берегів - все це отруює річки, веде до патологічних захворювань риби, пригнічення та загибелі рослинності.

Вчитель: Зараз, діти, ще один коротенький відеосюжет. Мені б хотілося почути, яке ваше ставлення до цієї глобальної проблеми, що в ньому піднімається.

Перегляд відеофільму "Екологія річок" з коментарем.

Річка нашого міста - Притварка. Вона впадає в р. Ірпінь, через неї в Дніпро. На ній каскадом розмістилися сім ставків: чотири – в межах міста, три – в лісовій зоні.

Екологічний стан річки такий, що вона може загинути, якщо не вжити термінових заходів для її спасіння. Турбуються про долю річки учні нашого міста, члени ГДО "Юнісфера". Вони організували загони "Екологічних патрулів", обстежують джерела забруднення, спілкуються з жителями прибережної зони, розповідають про чинне законодавство України, яке захищає водойми. Учні видають свою газету "Екологічний патруль", розповсюджують її серед жителів міста, громадських організацій, депутатів. Проводять тиждень екології "Від чистої душі до чистої води" в школах міста.

Ви, учні гімназії, також можете допомогти річечці. Весною проходять міські акції по очищенню берегів річки, ставків та їх водозбірної площі. Приєднуйтеся до учасників акцій.

V. Підсумки уроку

Вчитель: Сьогодні, діти, ми познайомилися з річковою мережею України та закономірностями її формування. Навчилися досліджувати річки за планом. А головне – ще раз підняли проблему збереження води на планеті. Води як необхідної умови життя та найціннішої сировини. Ми переконалися, що річки не тільки треба знати, їх треба берегти.